

IZVJEŠTAJ

o učešću delegacije Vlade Crne Gore, koju je predvodila prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović, ministarka prosvjete, nauke i inovacija na pratećim događajima tokom zasijedanja 80. Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u Njujorku, Sjedinjene Američke Države

Delegacija Crne Gore je, u okviru 80. zasijedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, aktivno učestvovala u nizu događaja na visokom nivou koji su potvrdili posvećenost Crne Gore multilateralizmu, globalnim ciljevima održivog razvoja i promociji temeljnih ljudskih prava. Kao inicijator i koorganizator visoke prateće sesije pod nazivom „Zdravi unutrašnji vazduh: Globalni poziv na akciju“, Crna Gora je zajedno sa Republikom Francuskom doprinijela kreiranju međunarodnog političkog okvira usmjerenog na unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha, zdravlja i obrazovanja. Učešće na ovom događaju omogućilo je da se predstave nacionalne politike i projekti koji potvrđuju strateško opredjeljenje Crne Gore ka izgradnji zdravijih i održivijih zajednica, u skladu sa Ustavom, Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine i evropskim prioritetima iz Poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene.

Paralelno s tim, Crna Gora se pridružila i globalnoj kampanji „Prove It Matters“, posvećenoj reafirmaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i jačanju međunarodnog konsenzusa o zaštiti djece pogođene oružanim sukobima. Učešćem u ovoj inicijativi Crna Gora je još jednom potvrdila svoju dosljednu podršku radu ugovornih tijela Ujedinjenih nacija i aktivnu ulogu u unapređenju međunarodnog sistema zaštite ljudskih prava. Djelovanje delegacije u Njujorku, predvođene ministarkom prosvjete, nauke i inovacija prof. dr Anđelom Jakšić Stojanović, doprinijelo je jačanju međunarodne prepoznatljivosti Crne Gore kao kredibilnog i konstruktivnog partnera, koji kroz saradnju sa akademskom zajednicom, međunarodnim organizacijama i dijasporom promoviše vrijednosti obrazovanja, zdravlja i održivog razvoja.

Najprije, ministarka je sa delegacijom prisustvovala pratećem događaju Ujedinjenih nacija - **„Healthy Indoor Air – A Global Call to Action“** koji je posvećen zdravom vazduhu u zatvorenom prostoru. Tom prilikom pokrenuta je **Globalna povelja za zdrav unutrašnji vazduh** – prva međunarodna inicijativa, vođena Francuskom i Crnom Gorom, kojom se čist unutrašnji vazduh formalno priznaje kao fundamentalno ljudsko pravo.

Povelja je poziv na političko liderstvo, međunarodnu saradnju i hitno djelovanje, kako bi škole, radna mjesta, bolnice i javni prostori postali sigurniji i zdraviji za sve. Unapređenje kvaliteta vazduha u zatvorenom prostoru u Crnoj Gori posebno dobija na značaju, jer je država Ustavom definisana kao ekološka, što obavezuje na proaktivnu ulogu u globalnim inicijativama koje se tiču zaštite životne sredine i zdravlja ljudi. Preuzimanje liderske uloge u okviru Ujedinjenih nacija u vezi sa Okvirom o kvalitetu unutrašnjeg vazduha predstavlja prirodan korak u ostvarivanju te ustavne obaveze i konkretan doprinos međunarodnoj zajednici. Ulaganje u poboljšanje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u Crnoj Gori predstavlja strateški odgovor i na nadolazeći zahtjev EU Direktive o energetske efikasnosti zgrada, koja od maja 2026. uvodi obavezne standarde unutrašnjeg ambijenta.

Događaj ‘Healthy Indoor Air – A Global Call to Action’, Crna Gora je organizovala zajedno sa Francuskom, uz podršku Australijske akademije nauka, Instituta Burnet, Univerziteta Braun i OSLUV projekta. Ovom prilikom više od 160 nacionalnih lidera, globalnih zdravstvenih organizacija, univerziteta i nevladinih udruženja iz preko 25 zemalja potpisalo je istorijsku Globalnu povelju za zdrav vazduh u zatvorenom prostoru, kojom se čist vazduh formalno proglašava fundamentalnim ljudskim pravom za zaštitu zdravlja i dobrobiti.

Događaj je bio najbrojniji prateći događaj Generalne skupštine i označio je početak globalnog pokreta za unapređenje kvaliteta života kroz poboljšanje kvaliteta vazduha. Zagađen vazduh predstavlja drugi vodeći faktor rizika po život, a oko 40% globalnih smrti povezanih sa zagađenjem nastaje zbog lošeg vazduha u zatvorenom prostoru - gdje ljudi provode i do 90% svog vremena. Ova kriza doprinosi respiratornim i srčanim oboljenjima, prenošenju infektivnih bolesti i kognitivnim oštećenjima, uz dodatne rizike od kancerogenih materija. Dok je kvalitet spoljnog vazduha u mnogim državama regulisan, široko rasprostranjeni standardi za unutrašnji vazduh još uvijek ne postoje, iako je prošlo pet godina od početka globalne pandemije COVID-19. Sa klimatskim promjenama koje donose ekstremne vrućine i požare, pogoršavajući ozon i druge oblike zagađenja vazduha, ljudi sve češće borave unutra, pa je čist vazduh u zatvorenom prostoru važniji nego ikad.

Povelja poziva potpisnike da priznaju značaj zdravog vazduha u zatvorenom prostoru za očuvanje zdravlja svih ljudi, bolju pripremljenost na pandemije, unapređenje otpornosti zgrada na klimatske promjene, stvaranje bezbjednog i zdravog radnog okruženja, kao i unapređenje javnih prostora – posebno za djecu, osobe sa hroničnim bolestima i ranjive zajednice. Ova inicijativa ima za cilj da podstakne međunarodnusa radnju i razmjenu znanja, da uključi sve relevantne sektore i osnaži javnost kroz obrazovanje i aktivno djelovanje, stvarajući tako globalni pokret za čist i zdrav unutrašnji vazduh. Do sada su joj pristupile Francuska, Crna Gora i 165 globalnih organizacija kao potpisnice.

Tokom prvog panela u okviru događaja izlagali su predstavnici vlada koorganizatora: Nj. E. gospodin Ervin Ibrahimović, potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Crne Gore; prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović, ministarka prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore; i Nj. E. Anne-Claire Amprou, ambasador Francuske za globalno zdravlje; kao i predstavnici međunarodnih organizacija: Caroline Fredrickson, direktorica za istraživanja i publikacije, Međunarodna organizacija rada; i José Luis Castro, generalni direktor i specijalni izaslanik za hronične respiratorne bolesti, Svjetska zdravstvena organizacija.

Ministarka prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore, prof. dr Anđela Jakšić Stojanović, obratila se na globalnom događaju „Healthy Indoor Air – A Global Call to Action“ u Ujedinjenim nacijama. Ona je naglasila da “naša ambicija nije samo da ispunimo standarde, već da ih postavimo – da pokažemo liderstvo u stvaranju zdravijih okruženja za učenje i život”.

Istakla je da je poboljšanje kvaliteta vazduha u školama fundamentalna odgovornost i ulaganje u buduće generacije. Podsjetila je da djeca provode više od polovine dana u učionicama, te da kvalitet vazduha u njima nevidljivo oblikuje njihovo zdravlje, sposobnost učenja i razvoj.

Ministarka je sa ponosom najavila CIZUV – Crnogorsku inicijativu za zdrav unutrašnji vazduh, kao nacionalnu obavezu i potvrdu da je pravo svakog djeteta na čist vazduh u učionici pravo, a ne privilegija.

Odlučeno je da se započne tamo gdje je izazov najveći – u Pljevljima, opštini koja se suočava sa ozbiljnim problemom zagađenja vazduha. U tom cilju sprovedena je detaljna analiza svakog školskog objekta – od učionica i prozora do sistema ventilacije i grijanja.

Ministarka je pozvala sve partnere, vlade, međunarodne institucije i organizacije civilnog društva – da se pridruže naporima Crne Gore u ostvarivanju ciljeva Povelje o zdravom vazduhu u zatvorenom prostoru i zaključila snažnom porukom: „Ovo nije obaveza koju Crna Gora može nositi sama. Pozivamo sve partnere i institucije da nam se pridruže u stvaranju zdravijih učionica za svako dijete”.

Pored toga, delegacija Crne Gore predvođena ministarkom prof. dr Anđelom Jakšić Stojanović prisustvovala je i pokretanju kampanje **“Prove It Matters”**. Inicijativu za održavanje ovog događaja pokrenula je Stalna misija Andore pri Ujedinjenim nacijama u Njujorku, u saradnji sa grupom država koje su članice inicijative "Prove It Matters" (Andora, Jermenija, Austrija, Kolumbija, Hrvatska, Češka, Estonija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Jordan, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Crna Gora, Filipini, Poljska, Portugal, Katar, Republika Koreja, San Marino, Slovačka, Slovenija i Urugvaj).

Događaj je održan 24. septembra u sjedištu UN u Njujorku, a na njemu su bili prisutni šefovi delegacija država koje podržavaju inicijativu.

Inicijativu za pokretanje kampanje „Prove It Matters“ je podnijela specijalna predstavnik generalnog sekretara Ujedinjenih nacija za pitanja djece u oružanim sukobima Virdžinija Gamba.

Kampanje pod sloganom "Prove It Matters" (Pokaži da je važno) se odnosi na Konvenciju UN o pravima djeteta(CRC), a za cilj ima ponovnu potvrdu važnosti Konvencije i dječijih prava, uključujući i prava djece koja su pogođena oružanim konfliktima. Kampanjom se želi oživjeti konsenzus iz 1989. kada je usvojena Konvencija o pravima djeteta. Države članice su pozvane da se pridruže kampanji i pokažu svoju posvećenost svijetu djece i Konvenciji, i time pruže doprinos da se glas djece čuje.

Aktuelni momenat lansiranja kampanje je značajan iz dva razloga: najprije jer se dešava u svijetlu obilježavanja 80. godišnjice UN, što sa sobom pretpostavlja podršku multilateralizmu i međunarodnom poretku koji je utemeljen na poštovanju pravila. Jubilej UN, nažalost, prati nikad teže stanje u pogledu stanja djece u oružanim zonama. Istovremeno, važan je trenutak za dalji razvoj sistema ugovornih tijela čiji je dio Komitet za prava djeteta, i u odnosu na koji Crna Gora ima jasan podržavajući stav. Imajući u vidu trenutno stanje u kojem se nalazi sistem ugovornih tijela, a naročito u uslovima smanjenja sredstava za rad, kampanjom i učešćem u njoj poslala se poruka o političkoj podršci Crne Gore Komitetu za prava djeteta u sprovođenju njegovog mandata

i potvrđuje svijest o neophodnosti sveobuhvatnog sagledavanja položaja i značaja ugovornih tijela sistema ljudskih prava u okviru procesa UN80, kao prioritetnog pitanja za poboljšanje djelotvornosti i efikasnosti stuba UN koji se odnosi na ljudska prava.

Tokom zvanične posjete Njujorku, ministarka prosvjete, nauke i inovacija prof. dr Anđela Jakšić Stojanović **sastala se i sa predstavnicima dijaspore porijeklom iz Gusinja i Plava**. Na sastanku je razgovarano o daljoj saradnji i ulaganjima dijaspore u obrazovni sistem Crne Gore, sa posebnim osvrtom na podršku projektima poput izgradnje područne jedinice OŠ „Džafer Nikočević“ u Višnjevu, koja je otvorena 2022. godine. Razmatrana je i mogućnost uklanjanja stare školske zgrade u dvorištu kako bi se uredio prostor i stvorili bolji uslovi za učenike. Ministarka je izdrazila zahvalnost dijaspori na kontinuiranoj podršci i istakla značaj zajedničkog djelovanja u unapređenju obrazovne infrastrukture i kvaliteta nastave.

Angažman delegacije Crne Gore tokom 80. zasijedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija predstavlja važan doprinos jačanju međunarodnog položaja države i potvrdu posvećenosti globalnim inicijativama u oblasti održivog razvoja, zaštite životne sredine, zdravlja, obrazovanja i prava djeteta. Učešćem na više događaja na visokom nivou, među kojima se izdvajaju „Zdravi unutrašnji vazduh: Globalni poziv na akciju“ i kampanja „Prove It Matters“, delegacija Crne Gore je demonstrirala aktivan pristup u promovisanju politika koje povezuju ljudsko zdravlje, kvalitet obrazovanja i ekološku održivost.

Ostvareni rezultati, uključujući potpisivanje Globalne povelje o zdravom unutrašnjem vazduhu, uspostavljanje saradnje sa vodećim međunarodnim institucijama i jačanje partnerstava sa dijasporom, doprinijeli su daljoj afirmaciji Crne Gore kao kredibilnog i konstruktivnog aktera. Kroz ove aktivnosti Crna Gora je potvrdila stratešku orijentaciju ka evropskim i globalnim vrijednostima, kao i spremnost da, kroz saradnju, znanje i inicijativu, doprinosi izgradnji zdravijeg, pravednijeg i održivijeg svijeta.

Delegaciju Vlade Crne Gore činile su:

1. Prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović, ministarka prosvjete, nauke i inovacija,
2. Svetlana Drobnjak, generalna direktorica Direktorata za predškolsko i osnovno obrazovanje i vaspitanje,
3. Marina Mijušković, Glavni koordinator projekta za unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha. Imajući u vidu navedeno, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija predlaže Vladi sljedeće

Z A K L J U Č K E:

1. Vlada Crne Gore je, na sjednici od _____ 2025. godine, utvrdila Izvještaj o učešću delegacije Vlade Crne Gore, koju je predvodila prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović, ministarka prosvjete, nauke i inovacija na pratećim događajima tokom zasijedanja 80. Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u Njujorku, Sjedinjene Američke Države